

3 maja



Święto Konstytucji

Uznawana za pierwszą w Europie i drugą na świecie nowoczesną konstytucję

Uchwalona 3 maja 1791 roku na Sejmie Czteroletnim ustawa regulująca ustrój prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów była pierwszą w Europie i drugą na świecie nowoczesną konstytucją. Wprowadzała w Rzeczypospolitej ustrój monarchii konstytucyjnej – zachowywała stanową strukturę społeczeństwa, ale otwierała perspektywy dalszych przekształceń systemu państwowego. Na jej podstawie przyjęto monteskiuszowski podział władz na prawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, a także zniesiono m.in. liberum veto, konfederacje i wolną elekcję. Choć *Konstytucja 3 maja* obowiązywała jedynie przez 14 miesięcy, była wielkim osiągnięciem narodu polskiego chcącego zachować niezależność państwową oraz zapewnić możliwość rozwoju gospodarczego i politycznego kraju.



Uchwalenie **Konstytucji 3 maja** –
obraz Jana Matejki, 1891

Oryginał rękopiśmienny Konstytucji 3 maja



Oryginał rękopiśmienny *Konstytucji 3 maja* początkowo był przechowywany w Wilanowie w zbiorach Archiwum Publicznego Potockich zgromadzonych przez Stanisława Kostkę Potockiego, uczestnika obrad Sejmu Czteroletniego. W latach 70. XIX wieku na mocy umów rodzinnych archiwum zostało przekazane do podkrakowskich Krzeszowic, a po 1945 roku powróciło do Warszawy i znalazło się w Archiwum Głównym Akt Dawnych.



Autorami **Konstytucji 3 maja** byli Król **Stanisław August Poniatowski**, *Ignacy Potocki* i *Hugo Kołłątaj*. Nie obeszło się bez przeszkód podczas obrad w trakcie których uchwalono Konstytucję. W czasie obrad Sejmu Czteroletniego wielu posłów, pracujących na zlecenie państw ościennych (Rosji, Prus czy Austrii) , sprzeciwiało się powołaniu ustawy zasadniczej. Okazja nadarzyła się 3 Maja 1791 roku, wówczas wielu przeciwników **konstytucji** nie powróciło jeszcze z Wielkanocnego urlopu. Po siedmiogodzinnych obradach Sejm zatwierdził konstytucję, a król **Stanisław August Poniatowski** ją podpisał. Twórcy Konstytucji 3 Maja określili ją jako „*ostatnią wolę i testament gasnącej Ojczyzny*”.



Konstytucja 3 Maja – najważniejsze zmiany w prawie.

Konstytucja wprowadziła trójpodział władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Ograniczała immunitety prawne oraz przywileje szlachty zagrodowej, tak zwanej gołoty. Celem ograniczenia względem szlachty było zapobieżenie możliwości przekupstwa, biednego szlachcica przez agentów obcego państwa. **Konstytucja** potwierdzała też przywileje mieszczańskie nadane w akcie prawnym z 18 kwietnia 1791 roku. Według tego aktu, mieszczenie mieli prawo do bezpieczeństwa osobistego, posiadania majątków ziemskich, prawo zajmowania stanowisk oficerskich i stanowisk w administracji publicznej a także prawo nabywania szlachectwa. Miasta miały prawo do wysłania na Sejm 24 plenipotentów jako swoich przedstawicieli, którzy mieli głos w sprawach dotyczących miast. Akt ten obejmował popólstwo opieką prawa i administracji rządowej.



Konstytucja 3 maja znosiła takie „narzędzia władzy szlacheckiej” jak *liberum veto*, *konfederacje*, *sejm skonfederowany* oraz ograniczała prawa sejmików ziemskich. W dniu ustanowienia **Konstytucji 3 maja** przestaje istnieć **Rzeczpospolita Obojga Narodów** a w jej miejsce została powołana **Rzeczpospolita Polska**. Zniesiona zostaje też *wolna elekcja*, która w wieku XVIII w ogóle się nie sprawdziła, jej miejsce zastępuje władza dziedziczna, którą po śmierci **Stanisława Augusta Poniatowskiego** miał przejąć władca z dynastii Wettynów.

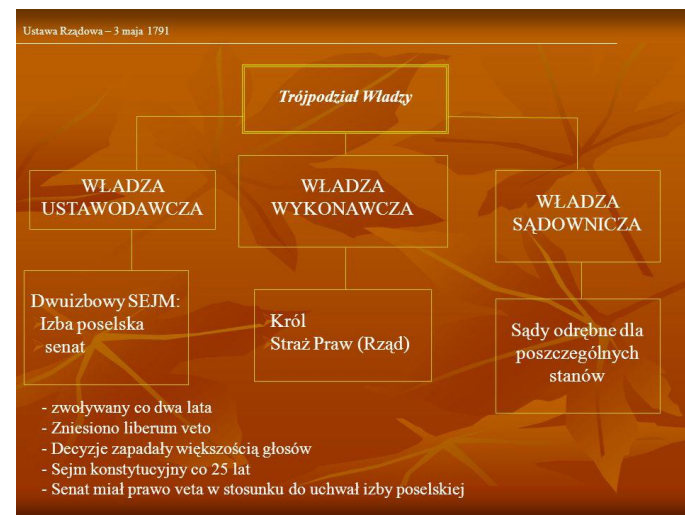


Aby czuwać nad bezpieczeństwem wprowadzono stałą armię, której liczebność miała sięgać 100 tysięcy żołnierzy, oraz ustanowiono podatki w wysokości 10% dla szlachty i 20% dla duchowieństwa – gołota, mieszczenie i chłopci byli zwolnieni z płacenia podatku. Katolicyzm został uznany za religię panującą, jednocześnie zapewniono swobodę wyznań, choć apostazja wciąż była uznawana za przestępstwo. Aby **Konstytucja** była zawsze aktualna co 25 lat miał się zbierać Sejm Konstytucyjny, który miałby prawo zmienić zapisy w konstytucji



Władzę ustawodawczą posiadał dwuizbowy parlament. W skład parlamentu wchodziła Izba Poselska na którą składało się 204 posłów (szlachta ziemiańska) oraz 24 plenipotentów reprezentujących miasta królewskie. Oraz Izba Senacka (132 członków), w której mogli zasiadać, senatorowi, wojewodzie, kasztelani, ministrowie oraz biskupi. Władzę wykonawczą posiadała rada królewska w skład której wchodził Król jako przewodniczący, pięciu ministrów, prymas Polski (jako przewodniczący Komisji Edukacji Narodowej), oraz bez prawa głosu następca tronu, marszałek sejmu i dwóch sekretarzy. Ministrowie choć byli powołani przez Króla odpowiadali przed sejmem. **Konstytucja 3 maja** wprowadzała pięciu ministrów – ministra policji, ministra pieczęci (spraw wewnętrznych), ministra pieczęci spraw zagranicznych, ministra belli (wojny) i ministra skarbu. Akty prawne wydawane przez króla, wymagały kontrasygnaty ministra. Utrzymano zasadę mówiącą „że król „nic sam przez się nie czyniący, za nic w odpowiedzi narodowi być nie może”.

Konstytucja 3 maja – trójpodział władzy



Obalenie Konstytucji 3 Maja i Konfederacja Targowicka

Konstytucja 3 maja przetrwała czternaście miesięcy, prawa jego wprowadzała do zdemoralizowanej przez przywileje Rzeczypospolitej, były nie do zaakceptowania przez warstwę magnacką. To oni obok szlachty zagrodowej stracili najwięcej. Z dniem kiedy tzw gołota, została odsunięta od władzy państwowej, magnateria często na zlecenie agentów pruskich czy rosyjskich nie mogła kupczyć ustawami, czy zgłaszać *liberum veto* ustami przekupionych posłów. W dniu 27 kwietnia 1792 roku w Petersburgu zawiązała się konfederacja później nazwana targowicką. Należeli do niej *Szczęśny Potocki*, *Ksawery Branicki* i *Seweryn Rzewuski*. Na ich „prośbę” połączone siły targowiczian 20 tysięcy i armii rosyjskiej w liczbie 97 tysięcy wkroczyły do Polski. Król zdołał wystawić tylko 37 tysięczną armię składającą się z rekrutów. Mimo kilku wygranych bitew, kiedy wojska rosyjskie dotarły pod Warszawę, król zdecydował się na kapitulację i przyłączenie do targowiczian. Armia polska poszła w rozsypkę a sen o wolności umarł na kolejny wiek.



Święto Narodowe Konstytucji 3 maja

Święto **Konstytucji 3 maja** obchodzono do ostatniego rozbioru. Świątowanie 3 Maja było zakazane we wszystkich zaborach, dopiero po I WŚ kiedy Polska odzyskała niepodległość Święto **Konstytucji 3 maja** zostało wznowione. Podczas II WŚ w czasie okupacji niemieckiej i radzieckiej Święto zostało zdelegalizowane. Dopiero w 1981 roku władza ludowa zezwoliła na obchody 3-majowe. Od 1989 roku Święto **Konstytucji 3 maja** – znów jest świętem narodowym a od 2007 roku obchodzone jest również na Litwie.



Konstytucji 3 maja - ciekawostki

- twórcą Konstytucji 3 maja był wolnomularz Hugo Kołłątaj
- co trzeci sygnatariusz Konstytucji 3 maja należała do łóż wolnomularskich - byli to Król Stanisław August Poniatowski, marszałek Sejmu Czteroletniego Ignacy Potocki, marszałek Konfederacji Litewskiej Kazimierz Nestor Sapieha, Prymas Michał Poniatowski



- Konstytucja 3 maja została napisana w krótkim czasie i zbiegła się z Rewolucją Francuską również przygotowaną przez wolnomularzy. Istnieje podejrzenie, że Królestwo Polskiego zostało poświęcone aby uratować Republikę.
- Konstytucja 3 maja oddawała na wieczność tron polski, niemieckiej dynastii Wettynów, z której każdy następca tronu począwszy od Augusta II Mocnego, był masonem.

Konstytucji 3 maja - ciekawostki

- Konstytucja wprowadzała kazus majątkowy, odbierając tym samym prawo do głosu biednej ale konserwatywnej szlachcie.
- zapis o katolicyzmie jako religii panującej, miał jedynie uciszyć tą część posłów, która do łóż masońskich nie należała. Wolnomularze nie zamierzali respektować tego prawa. Wszak za przynależność do łóż masońskich groziła ekskomunika.

- Sygnatariusze Konstytucji 3 maja, którzy byli wolnomularzami, w krótkim czasie przyłączyli się do Konfederacji Targowickiej, założonej przez innego wolnomularza Stanisława Szczęsnego Potockiego, który stanął na czele przewrotu.

